

Луц Д. М.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права, керівник юридичної клініки
Запорізького національного університету*

Куляк Р. Ю.,
*студент першого курсу освітнього рівня магістр спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
Запорізького національного університету*

ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ У ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

LEGAL ISSUES OF SUPPORTING SUBJECTS IN THE FIELD OF ANIMAL HUSBANDRY AT THE REGIONAL LEVEL

Стаття присвячена дослідженню правових питань підтримки суб'єктів у галузі тваринництва на регіональному рівні. Констатовано, що в умовах воєнного стану значну роль у підтримці таких суб'єктів відіграють Регіональні програми, аналіз яких дає підстави стверджувати, що на місцевому рівні представлені доволі дієві практики фінансової підтримки у досліджуваній сфері.

Констатовано, що всі Регіональні програми по підтримці агропромислового комплексу, за винятком областей в яких такі відсутні (Дніпропетровська, Харківська, Херсонська, Луганська), містять напрями підтримки тваринництва, які постійно розширюються.

Зазначено, що підтримка тваринництва на регіональному рівні надається за такими напрямами: дотація за приріст поголів'я корів молочного напрямку продуктивності; дотація на вирощування молодняка ВРХ; придбання племінних тварин; впровадження новітніх технологій у виробництві тваринницької продукції; формування матеріально-технічної бази сільськогосподарських кооперативів шляхом надання фінансової підтримки на придбання обладнання для прийому та охолодження молока; часткове відшкодування вартості придбаних установок індивідуального доїння молока; фінансова підтримка сільськогосподарським підприємствам за приріст поголів'я корів молочного, м'ясного та комбінованого напрямів продуктивності; сприяння розвитку дрібного тваринництва (вівчарство, козівництво, кролівництво, птахівництво, бджільництво та риборівництво); надання сільським багатодітним сім'ям нетелей, закуплених за кошти обласного бюджету; компенсацію витрат, понесених у зв'язку із проведенням та підтвердженням відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та видачею сертифіката відповідності у тваринництві.

Акцентується увага на тому, що допомога на регіональному рівні надається, здебільшого, особистим селянським господарствам, сімейним фермерським господарствам, фермерським господарствам та фізичним особам-підприємцям.

Ключові слова: *регіональна програма, тваринництво, підтримка суб'єктів у галузі тваринництва, аграрний протекціонізм, агропромисловий комплекс.*

The article is devoted to the study of legal issues of supporting subjects in the field of animal husbandry at the regional level. It was established that in the conditions of martial law, a significant role in the support of such subjects is played by Regional programs, the analysis of which gives grounds for asserting that quite effective practices of financial support in the researched area are presented at the local level.

It has been established that all Regional programs for the support of the agro-industrial complex, with the exception of regions in which there are none (Dnipropetrovsk, Kharkiv, Kherson, Luhansk), contain directions for the support of animal husbandry, which are constantly expanding.

It is noted that support for animal husbandry at the regional level is provided in the following areas: subsidy for the increase in the number of dairy cows in the direction of productivity; subsidy for raising young cattle; purchase of breeding animals; introduction of the latest technologies in the production of livestock products; formation of the material and technical base of agricultural cooperatives by providing financial support for the purchase of equipment for receiving and cooling milk; partial reimbursement of the cost of purchased individual milking units; financial support to agricultural enterprises for the increase in the number of dairy, meat and combined production lines of cows; promotion of the development of small animal husbandry (sheep breeding, goat breeding, rabbit breeding, poultry farming, beekeeping and fish

farming); providing rural families with many children with heifers purchased from the regional budget; compensation for costs incurred in connection with the implementation and confirmation of compliance with the production of organic products (raw materials) and the issuance of a certificate of compliance in animal husbandry.

Attention is focused on the fact that assistance at the regional level is provided, for the most part, to individual peasant farms, family farms, farms and individual entrepreneurs.

Key words: regional programs, animal husbandry, support of subjects in the field of animal husbandry, agrarian protectionism, agro-industrial complex.

Постановка проблеми. Галузь тваринництва відіграє важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки України. Особливо гостро це питання актуалізується в умовах воєнного стану. Рішенням Ради національної безпеки і оборони України введеного в дію Указом Президента України від 9 жовтня 2023 року № 681/2023 «Про стан забезпечення продовольчої безпеки» Кабінету Міністрів України було доручено забезпечити у 2024 році розробку та схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року, в якій передбачити: відновлення тваринництва шляхом визначення пріоритетних напрямів стимулювання збільшення поголів'я сільськогосподарських тварин, зокрема великої рогатої худоби; сприяння розвитку великотоварного індустріального виробництва продукції тваринництва; підтримку орієнтації фермерських господарств на виробництво продукції тваринництва; надання підтримки розвитку на кооперативних засадах господарств населення, які здійснюють виробництво тваринницької продукції; сприяння розвитку сімейних фермерських господарств; надання підтримки особистим селянським господарствам, які утримують корів, шляхом забезпечення доступу до якісних кормів, консультування з питань продуктивності та безпеки продукції, а також необхідного ветеринарного обслуговування [1]. Разом із тим, цілком поділяємо позицію Х. Григор'євої за словами якої: «Державна підтримка тваринництва в Україні відзначається нестабільністю та непередбачуваністю» [2]. Цілком очевидно, що під час війни вкрай складно забезпечувати підтримку суб'єктів у галузі тваринництва виключно за рахунок державного бюджету. Отже, набуває актуальності питання правової підтримки цих суб'єктів на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній правовій науці спостерігається певний брак праць, які б приділяли увагу дослі-

джуваній тематиці. Разом із тим, наявні суттєві напрацювання таких вчених, як Х. Григор'єва, В. П. Жушман, І. І. Каракаш, С. І. Марченко, В. Ю. Уркевич, М. В. Шульга та інші. Організаційно-правовому механізмі підтримки органічного тваринництва на відповідних територіях приділялася увага у статті О. Г. Бондаря та Д. М. Луца «Сучасний стан правового регулювання органічного тваринництва в Україні: актуальні проблеми» [3]. Разом із цим, враховуючи прийняття нових Регіональних програм підтримки аграрного сектору, існує необхідність у перегляді їх положень на наявність у них заходів щодо підтримки тваринництва.

Метою статті є дослідження правових питань підтримки суб'єктів у галузі тваринництва на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу. На регіональному рівні фінансова підтримка суб'єктів у галузі тваринництва можлива в рамках прийнятих програм, аналіз яких дає підстави стверджувати про те, що навіть в умовах воєнного стану та браку коштів, обласні військові адміністрації винаходять можливість фінансово стимулювати розвиток тваринницької галузі.

Метою Програми розвитку особистих селянських, фермерських господарств, кооперативного руху на селі та дорадництва Вінницької області на 2021–2025 роки є сформувати систему обслуговування галузей тваринництва та рослинництва в сільських населених пунктах, яка дасть можливість наростити чисельність поголів'я сільськогосподарських тварин у приватному секторі, підвищити його продуктивність [4]. Акцентуємо увагу на додатку до програми, який встановлює Порядок надання з обласного бюджету сімейному фермерському господарству дотації за приріст поголів'я корів молочного напрямку продуктивності. Зокрема, така дотація надається сімейному фермерському господарству, у власності якого знаходиться від 5 до 50 голів корів молочного напрямку продуктивності, ідентифікованих та зареєстро-

ваних відповідно до законодавства, за кожну прирощену корову молочного напрямку продуктивності, на яку збільшено основне стадо протягом поточного року, в розмірі 5000 гривень за голову, але не більше 100000 гривень.

Одним із завдань Програми розвитку агропромислового комплексу Волинської області на 2023–2026 роки є стабілізація поголів'я великої рогатої худоби [5]. В рамках реалізації цієї Програми у обласному бюджеті передбачені дотації на суму близько 20 млн. грн. на вирощування молодняка ВРХ для ОСГ, СФГ, ФГ, ФОП (до 50 голів) та покращення громадських пасовищ.

На території Донецької області діє Програма підтримки агропромислового комплексу та розвитку земельних відносин у Донецькій області на 2021–2027 роки, в рамках якої передбачено: придбання племінних тварин; впровадження новітніх технологій у виробництві тваринницької продукції; формування матеріально-технічної бази сільськогосподарських кооперативів шляхом надання фінансової підтримки на придбання обладнання для прийому та охолодження молока; часткове відшкодування вартості придбаних установок індивідуального доїння молока [6].

Програмою розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2021–2027 роки передбачені видатки з обласного бюджету на наступні заходи: фінансова підтримка сільськогосподарським підприємствам за приріст поголів'я корів молочного, м'ясного та комбінованого напрямів продуктивності (5,5 млн. грн.), фінансова підтримка господарствам населення для виплати часткового відшкодування вартості закуплених племінних телиць, нетелей, корів (2,5 млн. грн.), підтримка господарствам населення, які утримують 3 і більше корів, для виплати відшкодування вартості закуплених установок індивідуального доїння корів (11,7 млн. грн.), фінансова підтримка вівчарства і козівництва (2,2 млн. грн.) [7].

У Закарпатській області діє Програма розвитку і підтримки тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції в області на 2021–2025 роки. У 2023 році з обласного бюджету на програми підтримки розвитку тваринництва та рослинництва виділили 30 млн. грн. Ця сума не лише перевищує обсяги підтримки

галузей за останні роки, а й є безпрецедентною за всю історію незалежності країни. Мусимо констатувати, що названа Програма містить доволі широкий перелік напрямів підтримки розвитку тваринництва, а саме: розвиток та підтримка скотарства, вівчарства, свинарства, конярства, розведення буйволів, козівництва, птахівництва, бджільництва, підтримка виробників продуктів із географічним зазначенням, функціонування кріобанку генетичних ресурсів, товарного виробництва продукції тваринництва, інфраструктури тваринницької продукції. На реалізацію цих заходів заплановано спрямувати близько 113 млн. грн. [8].

В рамках діючої Програми розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Івано-Франківської області на 2022–2025 роки передбачається зупинити спад поголів'я великої рогатої худоби та забезпечити його поступове нарощування. Окрім цього передбачені заходи для окремих галузей тваринництва [9].

Метою Програми розвитку агропромислового комплексу Кіровоградської області на 2024–2028 роки, серед іншого, є сприяння розвитку галузі тваринництва. Допомога передбачена по наступних напрямках: фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників у вигляді дотації за приріст корів власного відтворення; фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників у вигляді часткового відшкодування за закуплену у підприємств (об'єднань) з племінної справи у тваринництві ідентифіковану сперму бугаїв; сприяння та координація діяльності місцевих органів влади щодо охорони та відтворення водних біоресурсів у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах області. На зазначені заходи із бюджету області планується спрямувати 65 млн. грн. [10].

Серед очікуваних кінцевих результатів реалізації Комплексної програми підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021–2025 роки передбачається покращення селекційно-племінної роботи, нарощування обсягів виробництва продукції тваринництва та чисельності поголів'я сільськогосподарських тварин. Зокрема, у 2022 році Львівщина виділила майже 7,5 млн. грн. на підтримку мікро- і малих підприємств у вигляді дотацій на корів. Загалом підтримку

було розподілено між 109 отримувачами, серед яких 32 зареєстровані сімейними фермерськими господарствами [11].

Суттєва увага підтримці галузі тваринництва приділена в рамках Програми розвитку агропромислового комплексу Миколаївської області на 2021–2025 роки. Проблемні питання в цій сфері планується вирішити шляхом сприяння виробництву органічної продукції тваринництва та рослинництва, зокрема вирощування нішевих культур; упровадження новітніх технологій у розвиток птахівництва, молочного та м'ясного скотарства, виробництва м'яса свинини; будівництво нових тваринницьких та птахівничих комплексів, технічного та технологічного переоснащення існуючих тваринницьких об'єктів, здійснення їх реконструкції; сприяння розвитку дрібного тваринництва (вівчарство, козівництво, кролівництво, птахівництво, бджільництво та рибництво); сприяння організації ефективного використання племінних (генетичних) ресурсів для підвищення продуктивності та генетичного потенціалу сільськогосподарських тварин; сприяння відновленню поголів'я худоби та птиці на основі власного відтворення та закупівлі племінного поголів'я в кращих господарств України; поліпшення відтворення сільськогосподарських тварин на основі впровадження штучного осіменіння в господарствах усіх категорій. Програма передбачає надання дотації сільськогосподарським підприємствам та фермерським господарствам за приріст поголів'я корів молочного та комбінованого напрямку продуктивності (закупленого та/або власно відтвореного) [12].

Як вірно констатується в Регіональній програмі розвитку агропромислового комплексу Одеської області на 2019–2025 роки «Аграрна Одещина»: «Для сталого розвитку агропромислового комплексу області важливе значення має збереження наявного ресурсного потенціалу тваринництва, насамперед маточного поголів'я корів та овець. Протягом тривалого часу виробництво основних видів тваринницької продукції є малорентабельним або збитковим. Щоб стимулювати товаровиробників утримувати та нарощувати поголів'я великої рогатої худоби, овець і ярки, у Програмі передбачено можливість часткової компенсації витрат за цим напрямком». Підтримка заходів,

спрямованих на розвиток тваринництва передбачає: часткову компенсацію витрат на утримання корів, вівцематок і ярки; дотацію посівних площ кормових культур для виробництва грубих і соковитих кормів; підтримку заходів щодо створення, поліпшення громадських пасовищ. На зазначені цілі планується спрямувати 56,5 млн. грн. [13].

Програма розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року містить окремий напрям: «Розвиток тваринництва» в межах реалізації якого передбачається: фінансова підтримка за приріст поголів'я корів молочного і м'ясного напрямку продуктивності власного відтворення у розмірі 5,0 тис. грн. та за закуплені телиці, нетелі або корови молочного і м'ясного напрямку продуктивності у розмірі 10,0 тис. грн. за кожну наявну закуплену голову за умови утримання від 3 голів корів та відшкодування 100% вартості, але не більше 2,0 тис. грн. за кожну наявну закуплену голову овець та кіз (козematки, кізочки, вівцематки, ярки), за умови утримання від 10 голів їх маточного поголів'я враховуючи закуплені; відшкодування вартості доїльного обладнання та спеціального обладнання для переробки, зберігання молока та м'яса, обладнання для заготівлі та переробки кормів вітчизняного та зарубіжного виробництва суб'єктам господарювання, які утримують від 3 корів та (або) від 10 голів кіз та овець шляхом компенсації витрат в розмірі 50%, але не більше 50,0 тис. грн. на один суб'єкт господарювання [14].

Комплексна програма розвитку агропромислового комплексу Рівненської області на 2023–2025 роки, своєю чергою, робить акцент на підтримці розвитку молочного скотарства шляхом часткового відшкодування фізичним особам вартості придбаних установок індивідуального доїння та холодильного обладнання для переробки молока [15].

Доволі схожий підхід закладений у Програмі розвитку агропромислового комплексу Сумської області на період до 2027 року. Передбачається компенсація понесених витрат суб'єктами господарювання на часткове відшкодування вартості закупленої сперми бугаївплідників для штучного осіменіння корів певних порід, установок індивідуального доїння

та машин обладнання для первинної обробки молока вітчизняного виробництва об'ємом до 2000 літрів [16].

Програмою розвитку агропромислового комплексу Тернопільської області на 2021–2025 роки передбачається підтримка галузі тваринництва шляхом: здешевлення вартості спермопродукції; закупівля рідкого азоту для зберігання спермопродукції; закупівля племінних бугаїв-плідників для отримання спермопродукції; закупівля лабораторного обладнання (посудина Дюара) для підприємств, що надають послуги зі штучного осіменіння ВРХ [17].

На відміну від інших областей, Черкаська область пішла шляхом виокремлення певних суб'єктів сільськогосподарської діяльності для подальшого стимулювання в рамках Програми підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів та сімейних фермерських господарств у Черкаській області на період до 2027 року (кооперативи та СФГ у Черкаській області). Бюджетні кошти спрямовуються на часткове відшкодування вартості придбаної сільськогосподарської техніки, обладнання, устаткування в період з 01 грудня минулого року до 01 листопада поточного року в розмірі 70% вартості придбаної техніки але не більше ніж 400 тис. грн. (без урахування податку на додану вартість) одному кооперативу або СФГ протягом бюджетного року та часткове відшкодування вартості придбаного поголів'я молодняку великої рогатої худоби молочно-м'ясного і м'ясного напрямку продуктивності вітчизняного походження, свинок та кнурів, вівцематок, баранів, ярк ідентифікованих та зареєстрованих в установленому порядку в період з 01 грудня минулого року до 01 листопада поточного року в розмірі 70% вартості придбаних сільськогосподарських тварин але не більше ніж 250 тис. грн. (без урахування податку на додану вартість) одному кооперативу або СФГ протягом бюджетного року [18].

Схожим за змістом є підхід Чернівецької області, яка в рамках Комплексної програми підтримки розвитку сільського господарства Чернівецької області на 2023–2027 роки передбачає в регіональному бюджеті кошти для надання фінансової підтримки фізичним особам та фізичним особам-підприємцям на

утримання трьох і більше корів та купівлю установок індивідуального доїння, а також для підтримки суб'єктам племінної справи, на утримання та збереження поголів'я баранів, вівцематок та ярк [19].

В межах Комплексної програми підтримки розвитку агропромислового комплексу Чернівецької області на 2021–2027 роки варто виділити наступні напрямки: надання сільським багатодітним сім'ям нетелей, закуплених за кошти обласного бюджету та компенсацію витрат, понесених у зв'язку із проведенням та підтвердженням відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та видачею сертифіката відповідності у тваринництві [20].

Розпорядженням голови Запорізької обласної державної адміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 20.12.2023 року № 750 затверджено Комплексну програму розвитку агропромислового комплексу на 2024–2027 роки, метою якої, серед іншого, є розвиток галузі тваринництва та забезпечення підтримки рибного господарства Запорізької області. З метою підвищення якості молочної продукції, що виробляється в сільськогосподарських обслуговуючих кооперативах та поліпшення умов праці селян Програмою передбачається виділяти Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації з обласного бюджету щороку кошти на часткове відшкодування вартості установок індивідуального доїння корів для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у розмірі не більше 50 % від вартості, але не більше як 10000 гривень за одну установку [21].

Комплексна програма розвитку сільського господарства та сільських територій Київської області на 2024–2027 роки акцентує увагу на необхідності стабілізації розвитку галузі тваринництва шляхом: 1) часткового відшкодування вартості закуплених суб'єктами господарювання племінних телиць, нетелей, корів; 2) часткового відшкодування закуплених фізичними особами телиць, нетелей, корів; 3) дотації фізичним особам за утримання корів; 4) часткового відшкодування вартості придбаних фізичними особами установок індивідуального доїння [22].

Метою Програми розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на

2023–2027 роки є збільшення доданої вартості в аграрному секторі як передумови формування самодостатніх територіальних громад. На сьогодні передбачена бюджетна дотація за утримання телиць у віці з 12 до 18 місяців [23].

У переліку регіональних цільових програм, які діють в Дніпропетровській, Харківській, Херсонській та Луганській областях, відсутні Регіональні програми розвитку агропромислового комплексу.

Висновки. Дослідивши правові питання підтримки суб'єктів у галузі тваринництва на регіональному рівні можемо стверджувати, що у всіх областях, які мають діючі Регіональні програми по підтримці аграрного сектора, передбачені напрями підтримки тваринницької галузі. Окрім цього, в Закарпатській області діє галузева Програма розвитку і підтримки тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції в області на 2021–2025 роки.

Спостерігається динаміка до розширення напрямів підтримки галузі тваринництва серед яких виділимо: дотацію за приріст поголів'я корів молочного напрямку продуктивності; дотацію на вирощування молодняка ВРХ; придбання племінних тварин; впровадження новітніх технологій у виробництві тваринницької продукції; формування матеріально-технічної бази сільськогосподарських

кооперативів шляхом надання фінансової підтримки на придбання обладнання для прийому та охолодження молока; часткове відшкодування вартості придбаних установок індивідуального доїння молока; фінансова підтримка сільськогосподарським підприємствам за приріст поголів'я корів молочного, м'ясного та комбінованого напрямів продуктивності; сприяння розвитку дрібного тваринництва (вівчарство, козівництво, кролівництво, птахівництво, бджільництво та рибицтво); надання сільським багатодітним сім'ям нетелей, закуплених за кошти обласного бюджету; компенсацію витрат, понесених у зв'язку із проведенням та підтвердженням відповідності виробництва органічної продукції (сировини) та видачею сертифіката відповідності у тваринництві.

Слід зосередити увагу на тому, що тваринницька галузь невід'ємно пов'язана із кормовою базою. То ж, серед передбачуваних у деяких областях напрямів є стимулювання покращення громадських пасовищ.

Аналіз Регіональних програм дає підстави стверджувати про те, що передбачена у них допомога надається, здебільшого, особистим селянським господарствам, сімейним фермерським господарствам, фермерським господарствам та фізичним особам-підприємцям.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про стан забезпечення продовольчої безпеки : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 09.10.2023 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6812023-48589> (дата звернення: 15.04.2024).
2. Х. Григор'єва. Правові питання надання державної підтримки суб'єктам господарювання у галузі тваринництва. *Підприємництво, господарство і право*. Київ, 2016. № 7. С. 66–71.
3. О. Г. Бондар, Д. М. Луц. Сучасний стан правового регулювання органічного тваринництва в Україні: актуальні проблеми. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2019. № 2. С. 16–25.
4. Про обласну програму розвитку особистих селянських, фермерських господарств, кооперативного руху на селі та дорадництва на 2021–2025 роки : Рішення Вінницької обласної ради від 26.02.2021 р. URL: <https://vinrada.gov.ua/upload/files/8Sklikannya/5ses/68.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).
5. Про затвердження Комплексної програми розвитку агропромислового комплексу Волинської області на 2023–2026 роки : Рішення Волинської обласної ради від 03.11.2022 р. URL: <https://agrovoly.gov.ua/article/kompleksna-programa-rozvytku-agropromyslovogo-kompleksu-volynskoyi-oblasti-na-2023-2026-roku> (дата звернення: 15.04.2024).
6. Про затвердження Програми підтримки агропромислового комплексу та розвитку земельних відносин у Донецькій області на 2021–2027 роки : Розпорядження Голови обласної державної адміністрації, керівника обласної військово-цивільної адміністрації від 30.06.2021 р. URL: <https://agro.dn.gov.ua/downloads/2021/07/rozporuyadzhennya-pro-zatverdzhennya-programi-APK-666-vid-30.06.2021.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).
7. Про Програму розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2021–2027 роки : Рішення Житомирської обласної ради від 03.11.2022 р. № 17. URL: <https://doc.zt.gov.ua/index.php/8-sklikannya/rishennia/19093-no-17-pro-prohramu-rozvytku-ahropromyslovoho-kompleksu-zhytomyrskoi-oblasti-na-2021-2027-roky> (дата звернення: 15.04.2024).

8. Про Програму розвитку і підтримки тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції в області на 2021–2025 роки : Розпорядження голови Закарпатської обласної військової адміністрації від 14.12.2020 р. № 735. URL: <https://carpathia.gov.ua/npas/pro-programu-rozvitku-i-pidtrimki-tvarinnictva-ta-pererobki-silskogospodarskoyi-produkciyi-v-oblasti-na-2021-2025-roki> (дата звернення: 15.04.2024).

9. Про Комплексну програму розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Івано-Франківської області на 2022–2025 роки : Рішення Івано-Франківської обласної ради від 17.12.2021 р. № 337-11/2021. URL: <https://www.if.gov.ua/storage/app/sites/24/documentu-2023/kompleksnapror.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).

10. Про затвердження обласної програми розвитку агропромислового комплексу Кіровоградської області на 2024–2028 роки : Рішення Кіровоградської обласної ради від 21.12.2023 р. № 416. URL: <https://oblrada.kr.ua/decision/3119/pro-zatverdzhennya-oblasnoi-programi-rozvitku-agropromislovogo-kompleksu-kirovogradskoi-oblasti-na-2024--2028-roki-27-12-2023> (дата звернення: 15.04.2024).

11. Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021–2025 роки. *Львівська обласна військова адміністрація* : веб-сайт. URL: <https://loda.gov.ua/documents/34804> (дата звернення: 15.04.2024).

12. Про затвердження Програми розвитку агропромислового комплексу Миколаївської області на 2021–2025 роки : Рішення Миколаївської обласної ради від 29 вересня 2021 р. № 1. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decreeProject/16316285986140ad3638530.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).

13. Про внесення змін до рішення обласної ради від 21 грудня 2018 року № 837-VII «Про затвердження регіональної Програми розвитку агропромислового комплексу Одеської області на 2019–2023 роки «Аграрна Одещина» : Розпорядження Голови Одеської обласної державної адміністрації від 16.11.2023 р. № 977/А-2023. URL: <https://agro.od.gov.ua/agrarna-odeshhyna/agrarna-odeshhyna-na-2019-2023-roky/> (дата звернення: 15.04.2024).

14. Про затвердження програми розвитку та підтримки аграрного комплексу полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року : Рішення Полтавської обласної ради від 30.05.2023 р. № 613. URL: https://drive.google.com/file/d/1aFtxe8ANVLC3gA-Zag6kb7g7OqVV6_TV/view (дата звернення: 15.04.2024).

15. Про Комплексну програму розвитку агропромислового комплексу Рівненської області на 2023–2025 роки : Розпорядження Голови Рівненської обласної державної адміністрації від 31.03.2023 р. № 130. URL: <https://ror.gov.ua/upload/content/2023/December/BrVofMFU.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).

16. Про програму розвитку агропромислового комплексу Сумської області на період до 2027 року : Рішення Сумської обласної ради від 23.07.2021 р. URL: https://www.apk.sm.gov.ua/images/docs/programa_apk_2027/program_2027.pdf (дата звернення: 15.04.2024).

17. Про Комплексну програму розвитку агропромислового комплексу Тернопільської області на 2021–2025 роки : Рішення Тернопільської обласної ради від 23.12.2020 р. № 36. URL: https://docs.google.com/document/d/1ToJ0SaZB5AnpsXfvtDvpQ_u8L0vwmEsU/edit (дата звернення: 15.04.2024).

18. Про Програму підтримки розвитку сільськогосподарських кооперативів та сімейних фермерських господарств у Черкаській області на період до 2027 року : Рішення Черкаської обласної ради від 22.12.2023 р. № 22-6/VIII. URL: <https://www.oblradack.gov.ua/oblasn-programi> (дата звернення: 15.04.2024).

19. Про затвердження Комплексної програми підтримки розвитку сільського господарства Чернівецької області на 2023–2027 роки : Розпорядження Голови Чернівецької обласної державної адміністрації від 26.12.2022 р. № 1528-р. URL: <https://bukoda.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-kompleksnoyi-programi-pidtrimki-rozvitku-silskogo-gospodarstva-chniveckoyi-oblasti-na-2023-2027-roki> (дата звернення: 15.04.2024).

20. Про затвердження Комплексної програми підтримки розвитку агропромислового комплексу Чернігівської області на 2021–2027 роки : Рішення Чернігівської обласної ради від 26.01.2021 р. № 4-2/VIII. URL: https://apk.cg.gov.ua/web_docs/2141/2021/04/docs/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BD%D0%B0%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B8%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%90%D0%9F%D0%9A%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8.pdf (дата звернення: 15.04.2024).

21. Про Комплексну програму розвитку агропромислового комплексу на 2024–2027 роки. *Чкаловська громада* : веб-сайт. URL: <https://chkalovska-gromada.gov.ua/news/1707216663/> (дата звернення: 15.04.2024).

22. Про затвердження Комплексної програми розвитку сільського господарства та сільських територій Київської області на 2024–2027 роки : Рішення Київської обласної ради від 07.12.2023 р. URL: <https://kor.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/Prohrama.pdf> (дата звернення: 22.02.2024).

23. Про затвердження Програми розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на 2023–2027 роки : Наказ Голови Хмельницької обласної державної адміністрації від 21.11.2022 р. № 483/2022-н. URL: [https://apr.adm-km.gov.ua/uploads/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%90%D0%9F%D0%9A%20\(1\).pdf](https://apr.adm-km.gov.ua/uploads/files/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%20%D0%90%D0%9F%D0%9A%20(1).pdf) (дата звернення: 22.02.2024).